

SUURI LAMA

Suomen 1990-luvun kriisi ja talouspoliittinen keskustelu

Kiander, Jaakko & Vartia, Pentti: Suuri Lama. Suomen 1990-luvun kriisi ja talouspoliittinen keskustelu (s.404). Julkaisija: Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos, ETLA. Kustantaja: Taloustieto Oy, Helsinki 1998.

Dosentti Jaakko Kianderin ja toimitusjohtaja Pentti Vartian kirjoittama kirja: "Suuri Lama, Suomen 1990-luvun kriisi ja talouspoliittinen keskustelu" käsittelee kautta alueen keskustelua aiheesta: Suomi taluskriisissä. Kirjoittajat pohtivat kysymyksiä, jotka edelleen askarruttavat monia päättäjiä ja talouselämän tutkijoita. Miksi talous ylikuumeni 1980- ja 1990-luvuilla? Veikö Neuvostotalouden romahtaminen Suomen lamaan? Mitä voimme oppia 1990-luvun suuresta lamasta?

Suomi ajautui 1990-luvun alkuvuosina lamaan, joka oli syvempi kuin muissa läntisissä teollisuusmaissa toisen maailmansodan jälkeen. Laman vaikutukset koskettivat monia kansankerroksia toisin sanoen laman vaikutuksilta eivät välttyneet ns. hyväosaisetkaan. Laman alkulähteet sijoittuvat 1990-luvun alkuun, jolloin alkoi kysynnän heikkeneminen läntisissä teollisuus-

maissa. Lisäksi kahdenvälinen kauppa Neuvostoliiton kanssa romahti 1990-luvun alkupuolella. Laman seurauksena reaalin bruttokansantuote supistui ja työttömyysaste kasvoi, jotkut menettivät omaisuuttaan ja monia kohtasi työpaikan menetys. Ehkä oli luotettu liikaa talouskasvuun, ei uskottu talouskriisien syntymiseen, eikä ainakaan siinä laajuudessa millä se jouduttiin kohtaamaan. Taloudellinen ja poliittinen päätöksenteko muuttuivat ajoittain kriisijohtamiseksi.

Kianderin ja Vartian kirja jakaantuu kahteen osaan. Osassa I (luvut 2-5) kartoitetaan niitä tekijöitä, jotka myötävaikuttivat siihen, että yleiseurooppalainen taantuma Suomessa muodostui syväksi lamaksi. Osassa I esille tuodaan talouskriisin taustoja, syntyä, kehitystä aina 1930-luvulta alkaen. Lukija saa hyvän ja selkeän käsityksen Suomen talouden kehityksestä 1930-luvun pulavuosien ankeista oloista aina sodan jälkeiseen menestymiseen. Suuri Lama-kirjasta saa kattavan kokonaiskuvan Suomen talouspolitiikan kehityksestä; hintasäännöstelystä, kaupasta- ja kilpailuttamisesta, rahamarkkinoista, teollisuuden ja maatalouden kehittymisestä. Tätä kautta valottuu myös asuttamisen kehittyminen Suomessa. Kirjan ensimmäisestä osasta lukija saa monipuolisesti ja selkeästi sekä historiallista- että talouspoliittista tietoa Suomen hyvinvointivaltion kehityksestä alkuvuosikymmeniltä aina nykypäivään asti.

Talouspoliittisessa keskustelussa (osa II) kirjoittajat käyvät läpi enemmän tai vähemmän yksityiskohtaisesti keskustelualueen teemoja: 1) markan kytkenä kesäkuussa 1991 ecuun, 2) Suomen Pankin toiminta

syyskuussa 1992 tapahtuneeseen markan kellutukseen, 3) finanssipolitiikka, eritoten valtiontalouden säästöohjelmat, 4) palkkojen alentamisen vaikutukset suhteessa taloudellisen tilanteen parantamiseen jne. Talouspolitiikka kehittyi 1990-luvulla siihen suuntaan, että talouskriiseiltä ei voitu välttyä. Ei näin ollut vain Suomessa vaan myös maailmanlaajuisesti tämä ilmiö synnytti voittajia ja menestyjiä, mutta myös menetyksiä ja häviäjiä. Kiander ja Vartia teoksessaan viisaasti julkilausuvat jälkivisauden ja ennusteisiin liittyvät epävarmuustekijät.

Laman syiden ymmärtämiseksi lienee syytä pitää mielessä Suomen tuolloinen taloudellinen ympäristö, missä kotimarkkinat oli voimakkaasti suojattu ulkomaiselta kilpailulta, esimerkiksi maatalouden tuottajahinnat poikkesivat kansainvälisestä hintakehityksestä, energiasektorilla kilpailu oli vähäistä ja talouden inflatioherkkyys oli ilmeinen. Yhteiskunnan ilmapiirille oli ominaista, että pyrkimykset talouspolitiikan tiukentamiseksi ja näkyvissä olevien tasapainottomuuksien korjaamiseksi kohtasivat eri intressiryhmien taholta voimakasta vastustusta. Mikä oli se konkreettinen sysäys, joka sai liikkeelle laman ja talouspolitiikan "alas juoksun" – tähän ei kannata etsiä vastausta kirjasta Suuri Lama. Kianderin ja Vartian teos on joka tapauksessa kiinnostava ja hyvin ajankohtainen. Talousnäkymistä ja sen kehittymisestä kiinnostuneita koskettava. Teoksesta henkii ilmaisu, että kriisi on myös mahdollisuus, mutta myös oppimisen paikka, minä tarjoaa lamatalouden elvytys.

Tässä talouspoliittisessa keskustelussa Kiander ja Vartia tarkastelevat Suomen talouden kehitystä

selkeästi ja ymmärrettävästi – mutta tästä huolimatta arvioitaessa jälkikäteen talouden kehitystä ja tehtyjä ratkaisuja on syytä pitää mielessä se, että ratkaisuihin on päädytty kulloinkin vallitsevan tietämyksen valossa. Jokainen ratkaisu on aikansa lapsii!

Kaikesta huolimatta Jaakko Kianderin ja Pentti Vartian laaja ja monivahteinen teos Suomen talouden kriisistä on varmasti mielihyvällä vastaanotettu monien lukijapiirien keskuudessa. Yksiin kansiin on kerätty monipuolista ja hajallaan olevaa tietoa talouden kehityksen kulusta monien vuosikymmenien ajalta. Koottuaineisto on arvokasta jo historiallisestikin, mutta eritoten taloudellisia keskusteluja käytyänsä. Sillä uskon, että edellä esitellyssä teoksessa käsiteltyä keskustelua tullaan jatkamaan monissa tilanteissa: analyysoimaan, tarkastelemaan eri näkökulmista, eri-intressien valossa, sillä talouspolitiikan rooli ilmentyy monin eri tavoin yhteiskunnan kaikilla osa-alueilla.

Yksissä kansissa on paljon purtavaa – tosin mielenkiintoisesti esille tarjottuna. Lukijana saat syvennyä antoisaa luettavaa, mutta samalla olet kuin vuoristoradalla! Huimassa vauhdissa lienee hyväksyä, että voit tarkentaa suuntaa muista talouspoliittisista tietolähteistä. Lukija, joka ei halua tutkia tai tarkentaa Kiander & Vartia teoksessa esille nousevia kysymyksiä voi valan mainiosti tyytyä lukemaansa, sillä tämä teos tarjoaa erinomaisen ja laajan ensitietoaineiston talouspolitiikan noususta ja laskusta –90 luvulla ja vähän muinakin aikoina.

Kaija Möttö